

УДК: 372.882

Галина СТАРИНЕЦЬ

**ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕГА ОЛЬЖИЧА
У ВНЗ I – II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ**

У статті запропоновано версію опрацювання життєтворчості Олега Ольжича у вищих навчальних закладах. Розробку побудовано на поєднанні традиційних методів і прийомів роботи та сучасних інтерактивних і психолого-педагогічних методик.

Ключові слова: життєтворчість Олега Ольжича, презентація випереджувальних завдань, бесіда за поезією, виразне читання, робота в парах.

Сьогодні в нашій державі гостро постає питання виховання свідомого громадянина з розвинутим почуттям національної гідності, який би ціною власного життя зумів відстояти інтереси нації, захистити територіальну цілісність своєї держави. Життя Олега Ольжича є прикладом для майбутнього покоління у формуванні такої особистості. Що стосується творчості, то вона надзвичайно багатогранна, сповнена надії і рішучості. За кожним рядком його віршів стоїть історія віків, ознака сучасної йому доби. Дослідник творчості Миколаш Неврлий підкреслює, що це «поезія високої культури, вона вимагає від читача певної ерудиції, знання історії, філософії, мистецтва». А вже тридцятилітнім відійшовши в інший світ, Олег Кандиба збагатив своєю працею, крім літератури, ще й науку, історію і політику. Саме тому методика вивчення творчості цієї багатогранної особистості ставить перед викладачем безліч запитань: на які сфери діяльності звернути увагу, як в одному занятті подати аналіз творчості поета на тлі тогочасних історичних обставин та політичних колізій і при цьому важливу увагу звернути на художню майстерність автора.

Творчу спадщину Олега Кандиби вивчали еміграційні літературознавці (від 30-х до 80-х рр.. ХХ ст.), які окреслили парадигми художнього мислення поета, основні мотиви та образи його поезики. Такими рисами відзначаються праці Г.Грабовича, М.Неврлого, І.Качуровського. Другий етап досліджень (90-ті рр..) характеризується активнішим зверненням до творчості Олега Ольжича, що зумовлено поверненням його письменницької спадщини до читачів. Пріоритетними напрямками аналізу поезій стає мова художніх творів, проблематика і жанрова специфіка поезій. Зазначене є характерним для праць Б.Червака, Ю.Коваліва, М.Льницького, М.Крупача. Сучасні молоді дослідники творчості, зокрема П.Іванишин прагне показати його ідейно-художній світ як систему. Значно менше досліджень з методики вивчення творчості митця у школі та вищих навчальних закладах. Тому в дослідженні будемо звертатись до

наукових здобутків сучасних дослідників з методики вивчення української літератури (Г.Л.Токмань, О.М.Кучевол, А.А.Фасолі). З огляду на вище сказане вважаю за доцільне розглянути особливості аналізу творчості Ольжича на тлі доби, тобто на фоні тих подій, явищ, які відбувалися за життя письменника.

Мета статті – з'ясувати методику вивчення творчості письменника у навчальних закладах I – II рівня акредитації, показати власний підхід до побудови заняття, запропонувати застосування нестандартних і традиційних підходів та інтерактивних методик під час вивчення життєвої долі митця та аналізу його творчості.

Головними завданнями роботи є: з'ясувати тему заняття та її місце в розділі і курсі; визначити мету заняття та як вона конкретизується в цілях заняття; розробити структуру заняття та методичні рекомендації щодо застосування традиційних та інноваційних підходів під час аналізу творчості письменника.

На вивчення творчості Олега Ольжича в навчальному плані з української літератури для студентів I – II рівня акредитації відводиться дві години, що є цілком достатнім. Тому ставлю за мету поглибити вивчене про літературу української діаспори, ознайомити студентів із життєвим і творчим шляхом поета, публіциста, показати багатогранність його діяльності, осягнути велич таланту письменника в контексті доби, простежити найважливіші події його драматичного життя проаналізувати поезії «Господь багатий нас благословив...», «Захочеш – і будеш»; визначити, у чому полягає художня майстерність їх автора, вказати на оригінальність форми та особливості поетичного стилю; розвивати навички аналізу поезії, вміння творчо осмислювати вивчене; на прикладі життя і творчості письменника виховувати патріотичні почуття, щирість, відвертість, такі риси характеру, як безкомпромісність, гідність, уміння відстояти свою позицію.

Заняття з огляду творчості Олега Ольжича проводиться після опрацювання теми «Еміграційна література. «Празька поетична школа» української поезії» та вивчення творчості Євгена Маланюка, тому студенти знайомі з історичними умовами функціонування української літератури за кордоном, з причинами другої хвилі еміграції українців та мотивами лірики «празької школи». Викладач актуалізує знання студентів за допомогою бесіди:

- Які історичні обставини зумовили появу «празької школи»?
- Назвіть представників «празької школи».
- Які естетичні засади захищали представники «празької школи»?

Після з'ясування теми та завдань заняття переходимо до знайомства з життєвим шляхом та загальним оглядом творчості Олега Ольжича. Вважаю, що цей етап заняття найбільш відповідальний, адже за короткий час студенти мають відчувати багатогранність його натури, унікальний талант, що сполучав аполітичність науковця з поетичними узагальненнями. Тому пропоную завчасно поділити аудиторію на мікрогрупи, яким дати випереджувальні завдання такого плану: «Перший період: «українсько - чехословацький» (1907–1929 рр.); «Другий період: воєнно-націоналістичний» (1929 – 1944 рр.); «Олег Ольжич і «празька поетична школа»; «Із лав ОУН – у вічність». Керівник групи розподіляє обов'язки між її членами, студенти збирають відомості, систематизують і узагальнюють матеріал, компонують слайди для презентації, визначають доповідача. На занятті кожна група презентує зібраний і оформлений матеріал. Ця форма роботи має велике значення для формування самостійності студента. Працюючи в команді, він має можливість проявляти ініціативу (вибрати завдання, порадити, як організувати роботу); вчитися

планувати свої дії, переконувати, нести відповідальність за себе і групу. Викладач спрямовує студентів на те, щоб показати життя Олега Ольжича як одного з будівничих та сміливих оборонців української нації. Варто наголосити, що О.Кандиба був палким прибічником ідеї «нової української духовності». Він був переконаний, що найбільш цінним трофеєм національно-визвольної боротьби українського народу є «духовний суверенітет». Звертаючись до національної історії, поет намагається знайти в ній ті «точки опори», на які і сьогодні може опертися нація, щоб здобути не тільки духовний, а й державний суверенітет. У поетичних творах та статтях він концентрує увагу на тому, що «героїчний дух» ніколи не зраджував українців, а в складних ситуаціях дозволяв зберегти оптимізм як основу національного руху. Варто повідомити студентам цікавий факт, що поет не випадково обирає псевдонім Ольжич, тобто син Олега, київського князя, який згадується в літописах як «Ольг». Цей псевдонім говорить про те, що Олег завжди відчував себе українцем.

Після з'ясування біографічних відомостей вважаю за необхідне звернути увагу на особливості поетичного стилю письменника. Не обтяжуючи студента зайвою термінологією, наголошуємо, що поезія Ольжича була такою ж багатогранною, як і його натура, його унікальний талант сполучав аполітичність науковця з поетичними узагальненнями. Стримані і вольові рядки його поезій спонукають читача до роздумів над проблемами, які він порушував у своїй творчості: проблема взаємозв'язку між поколіннями; покликання людини і сенс її буття; поєднання духовного і матеріального, мрії і буденності в повсякденному житті людини. Індивідуальний стиль митця визначається деякою елегантністю написання, яка проявляється в «скромному» недоговоренні, символістській недомовленості, що надає поезії справжньої шляхетності. Ця недомовленість походить від глибини його натури, освіченості, артистизму. Вона (недомовленість) пробуджує справжнє естетичне хвилювання.

Головна мета – викликати у студентів бажання почути поезії Ольжича, прочитати їх і зрозуміти. Повідомляю, що творчий спадок поета невеликий: три збірки поезій: «Рінь», «Вежі», «Підзамчя». Наголошую, що, на думку дослідників творчості поета, між першими двома збірками, виданими за життя Кандиби, існує тісний взаємозв'язок. В «Ріні» автор намагається відшукати історико-філософські основи буття української нації, джерело її непокірності й войовничості. Гали, анти, готи – головні персонажі віршів – це ідеал хоробрості і мужності. Саме такими постають рядові бійці ОУН у збірці «Вежі», де на зміну минулому приходить динамічне сьогоднішнє. Лицарі минулого стають безкомпромісними бійцями за звільнення свого народу. Надзвичайний динамізм, експресивність розповіді, романтичний пафос підкреслюють постійну готовність націоналіста-революціонера до смерті, закони боротьби вимагають конкретних дій. Саме такі мотиви пронизують поезію «Захочеш – і будеш». Аналіз поезії пропоную провести за таким планом. 1. Виразне читання поезії вчителем та студентами. 2. Бесіда зі студентами. Колективне формулювання теми та ідеї твору. Якщо виникають труднощі, колективно ділимо поезію на частини, даємо їм назви. Перша частина – «В людині ... лежить невідгадана сила...»: людина має в собі невичерпні сили, про які вона інколи й не здогадується. Безмежна її любов до батьківщини, мужність, із якою вона захищає свій край, готовність до самопожертви. Особливо це характерно для нашої багатостраждальної України, душі її народу часто не збагнути іншим. Логічний наголос на слові «захочеш» підсилює спонукування до вольового рішення людини. Друга частина – «Важкість рішення»: автор називає сумління «невблаганним», адже ми можемо переконати оточуючих, що примусило нас порушити моральні принципи життя, але ніколи

не зможемо переконати в цьому сумління, не зможемо примусити його замовкнути. Автор у наказовій формі переконує, що майже все в житті залежить від нас самих. А віра у себе - то дуже важлива річ! 3. «Мозковий штурм». Робота над проблемними питаннями:

- Як би ви пояснили вислів «Зрослась небезпека з відважним життям»?
- Яку пораду дає наступним поколінням Олег Ольжич?
- Чи актуальні ці поради сьогодні?

4. Заключне слово викладача: Як поет О. Ольжич усіляко пропагував цінності, що підкреслювали героїчну суть українця та української нації. В одній із статей він писав: «Віднайшовши героїчний життєвий ідеал, нація не боїться уже ніяких фізичних ударів. З почуттям власного благословення на чолі, назавжди рішена на своєму шляху, в революції народжена, сучасна Україна спокійним ликом зустрічає негоди і бурі, знаючи, що вони розвіються, а вона буде».

Роботу над поезією «Господь багатий нас благословив» пропонує побудувати наступним чином. 1. Вступне слово. З кінця 20-х – початку 30-х рр.. світогляд Олега Кандиби починає змінюватись. Зникає зажура, мрійливість і безтурботність, перед читачем постає велична постать з гострим поглядом. Поезія, яка раніше вважалася забавкою, стає блискучим мечем. Поет прорікає: «Час мій! Я прийшов!» Сучасний дослідник П.Іванишин вважає, що такому бурхливому розвитку особистості сприяли принаймні три факти: Олег закінчує Карловий університет; у другій половині 1929 року вступає до лав ОУН і усвідомлює себе відповідальним за долю нації; друкується у «Віснику» Дмитра Донцова і потрапляє під вплив цього видатного мислителя. 1929 – 1935 рр. – один з найважливіших періодів творчого життя Ольжича-поета, адже він стає відомим як визначний археолог-науковець, талановитий перспективний поет і свідомий активний підпільник-революціонер. У переважній більшості твори цього періоду об'єднані одною величною темою – темою героїзму. Познайомимось із поезією «Господь багатий нас благословив» і дослідимо тематику та ідейний зміст цього твору. 2. Словникова робота: вотще – даремно; розверзається – розкривається; самопосвята - присвячення себе якійсь справі, комусь. 3. У творчій лабораторії митця. Робота в парах. Аналіз поезії за опорною схемою: а) тема поезії та провідні мотиви; б)жанр; в) композиція (якщо є); г) ліричний герой; г) образи, символи (якщо є) твору; д) настрої (мінор, мажор); е) художні засоби; є) віршований розмір, рима; ж) місце твору в доробку поета. Орієнтовний зразок виконання роботи. Поезія написана 1933 року, не увійшла до жодної збірки, є зразком інтелектуально-філософського осмислення буття. Тема вірша – життя і боротьба. Автор нагадує нам, що життя скороминуше, тому потрібно займатися тим, чого справді прагне душа. За жанром це громадянська (патріотична) лірика. Поезія лаконічна за формою, містить усього 12 рядків, поділених на три строфи, насичених глибоким змістом. Ліричний герой – молода людина, яка хоче жити повнокровним життям. Настрої ліричного героя піднесені, він постає сміливим, рішучим, мудрим, особливо це відчувається у таких рядках: «Іди ж сміливо і бери один, Твоєму серцю найхмельніший келих». Ліричний герой не зрікається земних насолод, він певний своєї сили й віри у свою мету та цінує кожен мить життя, даровану Богом людині. Олег Ольжич знає, що життя, яким сотворив його Бог, є «багате і щедре». Серед його дарів є «любов і творчість, туга і порив, Відвага і вогонь самопосвяти». Це те, чого ніхто не зможе відібрати. Вірш написаний у високому стилі, автор широко вживає книжну лексику, зокрема застарілі слова, біблеїзми, крім того,

займенники, що використані на позначення Бога, згідно з вимогами конфесійного стилю пишуться з великої літери. Ужитий тут і минулий час (“благословив”) означає щойно здійснений прихід нової епохи. Автор використовує чимало художніх засобів для змалювання одвічних українських чеснот і пріоритетів життя. Це, насамперед: яскраві епітети («врочисте небо», «Господь багатий», «солодких грон», «променистих вин»); влучні метафори: «на столах Його веселих» «Твоєму серцю найхмельніший келих» та повтори, що підкреслюють тривалість дії («і вірити, і прагнуть»), влучно виражають думку («Безсмертне – і величне, і ясне-бо»), уповільнюють плин мови, надають їй урочистості. У поезії перехресне римування. Майже кожна поезія згаданого періоду (1931 – 1935 рр.) була просякнута романтичним героїзмом, хоча всі вони поєднані однією філософською базою письменника – трагічним оптимізмом. У самому авторові, як і його героїв, жив дух героїзму, який зародився у прадавні часи й існує у кожному поколінні. 4. Презентація власної думки. Що, на вашу думку, єднає вивчені твори? (Усе в житті залежить від людини, вона повинна вірити в себе, бути рішучою і мудрою у власних вчинках). Яким перед нами постає автор у цих творах? 5. Рефлексія. Створення позитивних афірмацій. Складіть позитивну афірмацію на основі опрацьованих поезій за поданим початком. «Я – патріот своєї держави, тому що...», «У мені лежить «невідгадана» сила, тому я...», «Моє життя багате і щедра, тому я...»

Будучи справжнім патріотом своєї держави, переконаним націоналістом, Олег Ольжич не міг обійти увагою таке важливе у житті кожного суспільства питання, як виховання підростаючого покоління. Митець вважав, що свідомого українця можна виховати, якщо підійти до справи з націоналістичних позицій: «Націоналістичне виховання молодого покоління має на меті виплекати гармонійний, суцільний та сильний тип людини-українця». ⁷ Поезії Олега Кандиби можна віднести до героїчного епосу українства, у них постає багатогранність його натури, його унікальний талант, що сполучав аполітичність науковця з політичними узагальненнями. Завдяки націоналістичним мотивам та символічним образам поезія цього митця не втратила актуальності і сьогодні, під впливом часу вона набуває нових відтінків. Важливо, щоб знайомство з творами поета викликало у студентів справжнє естетичне хвилювання, бажання познайомитись з іншими поезіями, науковими розвідками та політичною діяльністю митця. Не варто забувати про завдання національного виховання, яке полягає не лише в тому, щоб сформувавши певні переконання, а й у тому, щоб громадянські почуття, європейський інтелект, революційна енергія стали внутрішньою потребою кожної людини, метою її життя.

Література

1. Державин В. Поетичне мистецтво Ольжича // Українське слово: хрестоматія української літератури і літературної критики ХХ ст. – кн.2. – К. Рось, 1994. – С.578 – 599.
2. Жулинський М. Слово і доля: [навч. посіб.] / М.Жулинський. – К., 2002. – С.553 – 570.
3. Іванишин П. Олег Ольжич – герольд нескореного покоління. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1996. – 220 с., іл.
4. Історія української літератури ХХ ст.: у двох книгах. – К.: Наукова думка, 1993. – 744 с.
5. Ковалів Ю. Героїчний епос О.Ольжича // Слово і час. – 1994. - №6. – С.7 – 12.

6. Муза любові й боротьби: Українська поезія Празької школи. – К.: Український письменник, 1995, 1995. – С.71 – 82.
7. Ольжич О. Незнаному воякові: Заповідане живим / [упорядкув., післямова і прим. Л.Череватенка]. – К.: Фондація імені О.Ольжича, 1994. С.134.
8. Череватенко Л. «І смерть – як найвищий вінок» / Л.Череватенко// Дніпро. – 1990. - №2. – С. 77 – 78.
9. Шиманська Г. З рамен ОУН – у вічність / Г.Шиманська; Червак Б. Слово з висот героїчності / Б.Червак // Дороговказ. Поезії О.Теліги та О.Ольжича. – К.: Фондація ім. О.Ольжича; Видавництво імені О.Теліги, 1994. – С.3 – 9.

Starynets Galina.

***Studying the creativity of Oleg Olzhich
in higher education institutions I–II level of accreditation.***

The article offers the version of analyzing of Oleg Olzhich's life and body of work in higher education institutions.

The guidance paper is based both on traditional methods and techniques, and modern interactive and psychological teaching methods.

Key words: Oleg Olzhich, life and body of work, presentation of proactive tasks, conversation on poetry, expressive reading, pair work.